

การพัฒนา รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วม
ระหว่างรัฐกับชุมชน : การศึกษาชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์
อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

The research and the development in this case study of the management
developing of the benefit the forest resources in co-operation way between
the state and the community in case study of Ban Wang Long
Community Tambon ThonHongs Amper promekheree
Nakhonsrithammarat province

วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ*

กรรมการที่ปรึกษา

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย ผลพฤกษ์ไพโร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรงค์ ฤกษ์รุจิพิมล

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร
ป่าโดยรัฐในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการ การใช้
ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชนในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง และเพื่อพัฒนา
รูปแบบการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนพื้นที่ชุมชน
บ้านวังลุง ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุงและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหน่วย
พิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์
แบบไม่มีโครงสร้าง ประชุมระดมความคิดเห็น สันทนากลุ่มย่อยและการสังเกต

*นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา รุ่น 46G3337

ผลการวิจัยพบว่ายุทธศาสตร์การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐมี 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า 2) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว และ 3) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชนมี 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) ยุทธศาสตร์สร้างฐานอาชีพในชุมชน 4) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และ 5) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน มี 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม 2) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า และ 3) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลยุทธ์หลัก 3 กลยุทธ์ คือ 1) ประสานความร่วมมือสร้างพันธมิตร 2) พัฒนากฎกติกาข้อตกลงร่วม และ 3) ปฏิบัติการและติดตามผลตามกฎกติกาข้อตกลงร่วม

Abstract

The purpose of this research has the object for studying the model of the management for the forest benefited resources by the state and cement the land of Ban Wang long Community. Studying the model of the management for the forest benefited resources by the Community and cement the land of Ban Wang long Community. And for the research and the development in this case study of the management development of the benefit the forest resources in Co-operation way between the state and the community in case study of ban Wang long. Key informants was the founders of wangling Natural Conservative club and officer national park. This 50 samples. By the use unstructured interviews Brainstorming meeting Focus Group Discussion and observation.

Known about that research the strategy of the management developing for the benefit in the forest resources by the state in 3 key strategies that are 1) The strategies of the conservation and restoration of the forest resources. 2) The strategies of the traveling and 3) The strategies of the Co-operation. The strategy of the management developing for the benefit in the forest resources by the Community in 5 key strategy which are 1) strategy of the conservation and restoration of the resources and the environment. 2) strategy in the way of conservation traveling. 3) strategy that makes the fundamental occupation in the community. 4) strategy for conservation in tradition, custom. and 5) strategy for Co-operation. The strategy the management developing of the benefit the forest resources in Co-operation way between the state and the community have 3 key strategies that are 1) strategy Co-operation. 2) strategy of the conservative traveling. For the

lasting major goal, There are 3 goals that are 1) Communicate for making that fetters. 2) Develop the regulation and agreement and 3) operation together with in its and to be continued the result of the regulation and agreement.

คำสำคัญ : 1. การจัดการ 2. ทรัพยากรป่า 3. รัฐกับชุมชน

ความนำ

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย รัฐรวมศูนย์อำนาจในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเนื่องจากหน่วยงานรัฐใช้กฎหมายต่าง ๆ ในการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแต่ชุมชนเน้นวิถีชีวิตชุมชน จารีตประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ในการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า พัฒนาการแนวความคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ไม่ว่าแนวความคิดการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าเพื่อเศรษฐกิจ การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าเพื่อการอนุรักษ์ การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าตามแนวคิดอนุรักษ์ชุมชน รวมทั้งการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าตามแนวคิดป่าชุมชนล้วนนำไปสู่ความขัดแย้งในระดับพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะการประกาศเขตป่าสงวน เขตป่าอนุรักษ์ เขตอุทยานแห่งชาติ จากข้อมูลการสำรวจของกรมป่าไม้ในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 พบว่าพื้นที่ป่าถูกประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์ซึ่งยังไม่รวมพื้นที่เตรียมประกาศและป่าอนุรักษ์ประเภทอื่นๆ มีประชาชนอาศัยอยู่ไม่น้อยกว่า 4.6 แสนครอบครัวประมาณ 3 ล้าน คน เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินประมาณ 8.2 ล้านไร่ (เครือข่ายป่าชุมชน 2545 : 13) ภาคใต้เป็นภาคที่มีพื้นที่คุ้มครองในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติอยู่มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ คือ ร้อยละ 11.52 ของเนื้อที่ภาค การประกาศคุ้มครองในลักษณะนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านมีลักษณะเป็นปฏิปักษ์กันและขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (อานันท์ กาญจนพันธ์ 2543 : 497 - 499)

ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินมาก่อน ปี 2460 ชาวบ้านในชุมชนมีการพึ่งพาทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต ทั้งในแง่ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้นชุมชนบ้านวังลุงชุมชนดั้งเดิมกลายเป็นชุมชนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

การดำรงอยู่ของคนบ้านวังลุงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ชาวบ้านถูกจับกุมขณะไปทำสวนของตนเองในพื้นที่ที่ชาวบ้านทำมาหากินมานาน ปัญหาชาวบ้านปลูกไม้ผล ปลูกยาง แต่ถูกเจ้าหน้าที่

ภาครัฐถอดทิ้ง ชาวบ้านถูกจับกุมเมื่อโค่นต้นยางในสวนเพื่อปลูกใหม่ (เฉลิม กาญจนพิทักษ์. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2547) ปัญหาดังกล่าวเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ภาครัฐกับชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การคิด การวางแผน การปฏิบัติ รวมทั้งการตัดสินใจร่วมกันน้อยมาก เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาด้วยการพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน เป้าหมายเพื่อนำไปสู่การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอรพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชนในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอรพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนพื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอรพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีจำนวน 50 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1.1 คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง 11 คน
- 1.2 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว

จำนวน 9 คน

- 1.3 สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุงจำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

- 2.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.2 การประชุมระดมความคิดเห็น (Brainstorming Meeting)

2.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

2.4 การสังเกต (Observation)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การค้นคว้าจากเอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วจากห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จากองค์กรพัฒนาเอกชน จากองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ จากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยสัมภาษณ์จากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีผู้เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว และชาวบ้านสมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง

3.3 ประชุมระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้วางแผนการประชุมระดมความคิดเห็นไว้ 3 เวที คือ เวทีที่ 1 ประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยรัฐ เวทีที่ 2 ประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยชุมชนและเวทีที่ 3 ประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน บันทึกข้อมูลในการประชุมระดมความคิดเห็นแล้วประมวลสรุปเป็นเนื้อหาผลการศึกษารายครั้ง

3.4 การสนทนากลุ่มเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้จุดประเด็นเพื่อชักจูงให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นในการสนทนา โดยมีผู้เข้าร่วมพูดคุยประมาณ 5-10 คน

3.5 การสังเกตโดยตรง เป็นการสังเกตในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการวิจัยทั้งการสัมภาษณ์ การประชุมระดมความคิดเห็น การสนทนากลุ่ม บันทึกกระบวนการและผลการสังเกตไว้

3.6 การสังเกตทางอ้อม เป็นการสังเกตโดยไม่ได้มีส่วนร่วมแต่ผู้อื่นมาเล่าให้ผู้วิจัยฟัง ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลไว้เพื่อการวิเคราะห์เป็นผลการศึกษาต่อไป

3.7 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับบุคคล เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการแต่สำคัญมากสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีโอกาส เป็นการค้นคว้าข้อมูลเชิงลึกที่บุคคลไม่สามารถพูดคุยได้ในที่ประชุม ผู้วิจัยจำเป็นต้องสอบถามเป็นการส่วนตัว บันทึกข้อมูลและวิเคราะห์เป็นผลการศึกษาต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในกระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มศึกษาและมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นประเด็น ๆ ได้ดังนี้

- 4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทั้งหมดจัดเป็นหมวดหมู่
- 4.2 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยตรวจสอบกับข้อมูลรายงานเอกสารทางด้านวิชาการ ข้อมูลด้านสถิติ
- 4.3 ประมวลสังเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาทั้งหมด
- 4.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาในเชิงเหตุผลและผล
- 4.5 เขียนผลการศึกษาในลักษณะบรรยายและพรรณนา
- 4.6 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยชุมชนเพื่อแก้ไขและยืนยันความถูกต้องก่อนจัดทำรูปเล่ม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

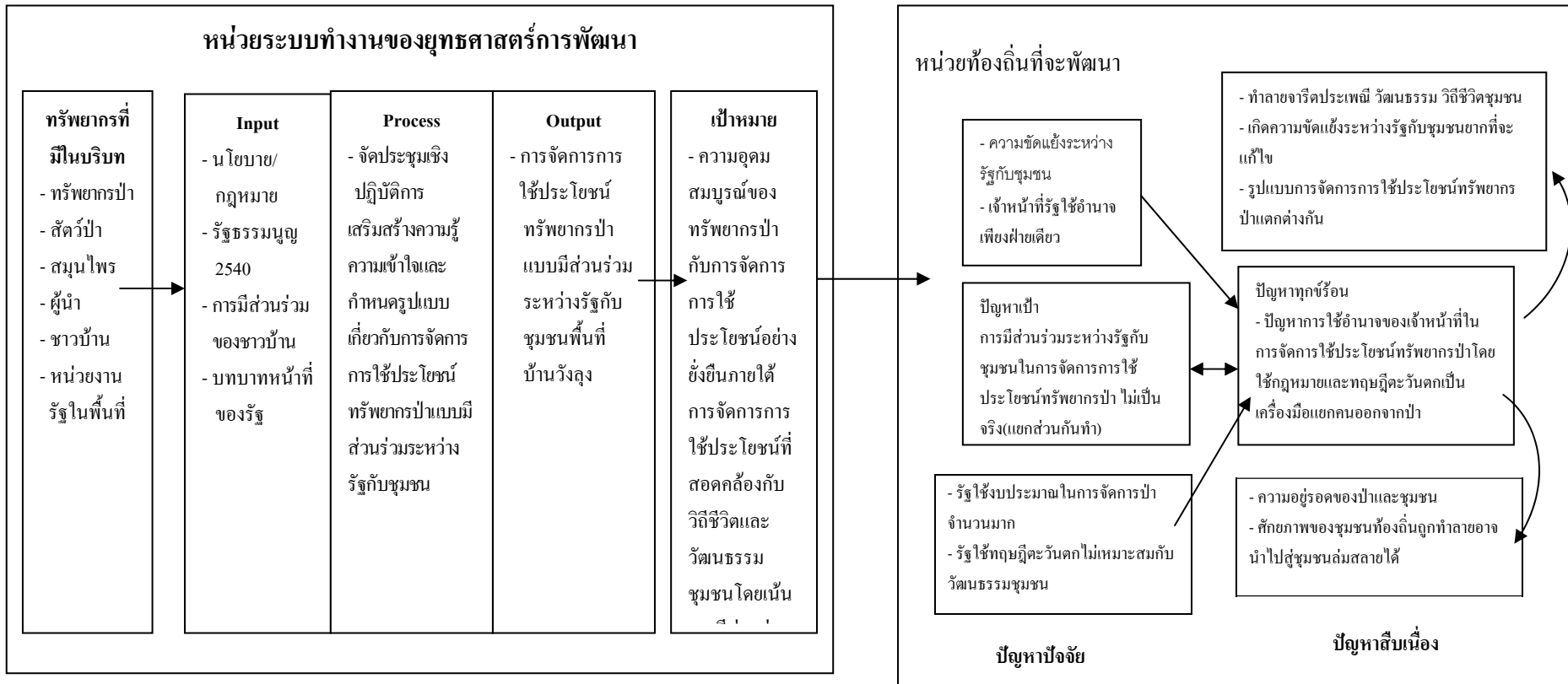
ผลในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ มี 2 รูปแบบหลัก คือ
 - 1) รูปแบบป่าชุมชนดั้งเดิม เป็นป่าธรรมชาติที่ชาวบ้านรักษาไว้โดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันตามชนิดของป่า เช่น ป่าอภัยทาน ป่าวัด ป่าช้า ป่าคอนปู้ตา ป่าชันน้ำ ป่าหวนา ป่าใช้สอย เป็นต้น รูปแบบป่าชุมชนแบบพัฒนา
 - 2) เป็นรูปแบบป่าชุมชนที่เป็นแหล่งป่าไม้เดิมที่อยู่ในสภาพป่าเสื่อมโทรม มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นแหล่งฟักฟิง แหล่งไม้ใช้สอยแหล่งรายได้ชุมชน รูปแบบป่าชุมชนแบบพัฒนามีรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะการใช้ที่ดิน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าหรือพื้นที่ป่าเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว โครงการของรัฐและเอกชน และการแลกเปลี่ยนหรือสร้างเงื่อนไขกับพันธะสัญญาระหว่างประเทศ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ ใช้กฎหมายมาปฏิบัติและเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับชุมชน เช่น ประกาศเขตอนุรักษ์ทับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในชุมชน ทั้งนี้ จากการระดมความคิดเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ ได้ยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

2. รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน พบว่า คนในชุมชนท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มกัน และเน้นการมีส่วนร่วมเป็นหลักในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีรูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยชุมชนในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าโดยชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงวัฒนธรรม 2) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าภายใต้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 3) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงการเมือง สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านวังลุงมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่า 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงวัฒนธรรมหรือรูปแบบการจัดการระบบเครือญาติ 2) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงการเมือง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้ เป็นพื้นที่ทำมาหากิน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ในการสร้างที่อยู่อาศัย (สร้างบ้าน) ใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยการหาผลผลิตจากป่า ใช้ประโยชน์เป็นแหล่งประกอบพิธีกรรมประเพณีของชุมชน เป็นร่วมเงาแก่ชุมชน ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบดังกล่าว ได้ยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยุทธศาสตร์สร้างฐานอาชีพในชุมชน ยุทธศาสตร์อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

3. รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน จากผลการวิจัย พบว่า ตัวแทนเจ้าหน้าที่ชุมชนบ้านวังลุงกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน เกิดยุทธศาสตร์ร่วม 3 ยุทธศาสตร์หลักคือ ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักสำคัญที่ทั้งภาครัฐและชุมชนควรร่วมกันพัฒนาให้เป็นจริง โดยเฉพาะยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพราะการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การปฏิบัติการร่วมกันในหลายๆ เรื่อง สำหรับกลยุทธ์หลักที่สำคัญในอันที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวประสบความสำเร็จ คือ การประสานความร่วมมือสร้างพันธมิตรการพัฒนาภาคีข้อตกลงร่วมกัน และการปฏิบัติการและติดตามผลตามภาคีข้อตกลงร่วมกัน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน

ภาพที่ 18 โครงสร้างทางความคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

สรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะระดับกลุ่มองค์กร

1.1 ชุมชนบ้านวังลุงส่วนใหญ่เป็นระบบเครือข่าย มีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ควรใช้ความเป็นระบบเครือข่ายวางแผนเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน

1.2 กลุ่มองค์กรควรมีการรวบรวมชุดประสบการณ์การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อการเรียนรู้และนำชุดประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ต่อไป

1.3 ระดับกลุ่มองค์กรควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.4 กระบวนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าควรเปิดโอกาสให้หลาย ๆ ส่วน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

1.5 ควรสร้างความตระหนักสร้างจิตสำนึก ให้กลุ่มชาวบ้านในชุมชนอย่างจริงจังและ ขยายความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชน โดยเริ่มจากพื้นที่ใกล้เคียงเชื่อมโยงสู่เครือข่ายต่อไป

1.6 ชุมชนควรคิดกิจกรรมรูปธรรมในการปกป้องฐานทรัพยากรของชุมชนและวางแผน การจัดการทรัพยากรของชุมชนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

1.7 ชุมชนควรยึดยุทธศาสตร์หลักของชุมชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า เพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน

1.8 ชุมชนควรมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการสร้างรูปธรรมพื้นที่ในการจัดการการใช้ ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน โดยยึดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ร่วม

2. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

2.1 รัฐควรยอมรับจารีตประเพณีวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และควรมี กระบวนการพิสูจน์สิทธิตามจารีตประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ก่อนการประกาศใช้กฎหมาย

2.2 รัฐควรยอมรับสิทธิชุมชน ชุมชนไหนมีระบบการจัดการชุมชน มีการวางแผน การจัดการทรัพยากร รัฐควรสนับสนุนกำกับดูแลให้การจัดการทรัพยากรของชุมชนได้พัฒนาต่อไป

2.3 กรณีปัญหาในเขตอุทยานแห่งชาติรัฐควรจัดทำแนวเขตป่าอนุรักษ์กับ ที่ดินทำกิน ให้ชัดเจน ในกรณีพื้นที่ที่มีปัญหา รัฐควรเร่งรัดการแก้ปัญหาโดยชุมชนมีส่วนร่วม

2.4 รัฐควรส่งเสริมการทำเกษตรอย่างสมดุลยั่งยืนและสอดคล้องกับระบบนิเวศน์โดย กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาระบบเกษตรของประเทศที่เน้นระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง เป็นสำคัญ

2.5 รัฐควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งระบบอย่างจริงจัง

2.6 รัฐควรสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

2.7 รัฐควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนในระดับพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่ายป่าชุมชน. 2545. เหลียวหลังแลหน้าการจัดการป่าไม้เมืองไทย. เชียงใหม่ : บีเอสดี. การพิมพ์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. 2543. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสถานการณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ไพลิน ภูจินาพันธุ์. 2542. ปัญหาการเมืองเรื่องนโยบายป่าชุมชนในประเทศไทย : ศึกษากรณีการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันเพ็ญ เพชรคง และคณะ. 2546. การใช้ประโยชน์จากป่ากล่อ ตำบลกล่อ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อติพงษ์ ฟองสมุทร และสุพรรณ กระบวนโชคชัย. 2546. รูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรชุมชน ตำบลแม่เกี อำเภอยะนวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- โครงการเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้จังหวัดสตูล. 2540. การใช้ประโยชน์จากป่าในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ตำบลวังประจัน อำเภอ ควนโดน จังหวัดสตูล. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นฤมล หิณชิระนันท์. 2542. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าในภาคใต้ : สถานภาพการศึกษา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).